

Bir 29 Ekimden Bir Başka 29 Ekime 1 Bölüm

– Sami Biber · 26 Ekim 2022

Bu sefer sondan başlıyorum. Başa sonra döneceğiz.

Takvim yaprakları 29 Ekim 1923'ü gösterdiğinde...

Pardon...Takvim yaprakları aslında 29 Teşrinvevvel 1339 Pazartesi'yi gösteriyordu. Çok daha sonra yapılan bir düzenleme ile bu tarihe 29 Ekim 1923 dedik. (Ki buna Toplumsal Alanda İnkılap (ya da Devrim) dedik daha sonra)

Evet biz yine 29 Ekim 1923 diyelim ve devam edelim...

29 Ekim 1923'te TBMM'de bir kaç önemli gündem maddesi görüşülecekti.

Nelerdi bunlar?

1. – Kanunu Esasi Encümeninin, Teşkilâtı Esasiye Kanununun bâzı mevaddının tadiline dair kanun teklifi ve Kanunu Esasi Encümeni mazbatası [Özetle söyleyecek olursak: Anayasa Encümeni ile Anayasanın bazı maddelerinin değiştirilmesi ile ilgili kanun]

2. – Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile ilân edilmiş olan seferberliğin hitam(son) bulduğuna dair

kanun lâiyhası

3. – Lâzistan(Rize) Mebusu(Milletvekili) Esad Beyin, Lâzistan livasında fındık, portakal, limon, mandalina, çay, dut yetiştirilmesi hakkında (2/182) numaralı teklifi kanunîsi ve İktisat Encümeni mazbatası

4. – Kângırlılı(Çankırlılı) Kemikoğlu Süleyman bin Eyyub'un iadei hukuku memnuasına dair (3/18) numaralı tezkere ve Adliye Encümeni mazbatası

5. – Bahriye(Denizcilik) bütçesini ihzar etmek üzere üç zattan mürekkep bir komisyon teşkil edildiğinden Meclisçe de bahriye mütehasıslarından üç zatın tâyinine dair Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası

Evet... Meclis Başkanvekili İsmet (İnönü) Paşa'nın önündeki kağıtlara göre konuşulacak konular bunlardı.

Bugün dikkat edersek dedelerimizin sadece 99 yıl önce konuşarak anlaştıkları bu dilden çok da bir şey anlamıyoruz. Sanki yabancı bir dilmiş gibi " Türkçesi şu..." Diyoruz.

Neyse konu bu değil...

Diğer maddeleri atlayarak asıl konumuz olan I. Maddeye geçelim.

1. Maddeye göre TBMM Mevcut anayasa olan 1921 Anayasasının (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu) bazı maddelerinde değişiklikler yapacaktı. Nitekim yaptı da.

Neydi o değişiklikler?

Mesela 1921 Anayasasının 1. Maddesi "Hâkimiyet; bilâkaydüşart(Egemenlik kayıtsız şartsız) milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir(dayanır)" şeklindeydi. İşte bu maddeye "Türkiye Devletinin şekli-i Hükümeti, Cumhuriyettir." Cümlesi ilave edildi.

Yani herkesin de anladığı gibi Cumhuriyet ilan edildi.

Ancak Teşkilat-ı Esasiye Kanununun (Anayasanın) başka maddelerinde de değişiklik yapıldı. Mesela:

2. Madde şöyleydi: İcra kudreti ve teşri salâhiyeti milletin yegâne ve hakikî mümessili olan Büyük Millet Meclisinde tecelli ve temerküz eder. (Yasama ve yürütme yetkisi TBMM'dedir)

Bu maddeye "Türkiye Devletinin dini, Dini İslâmdır. Resmi lisanı Türkçedir." Maddesi eklendi.

4. Madde şöyleydi: Büyük Millet Meclisi vilâyetler halkınca müntahap âzadan mürekkeptir. Seçilmiş üyelerden oluşur)

Bu madde şu şekilde değiştirildi:

Türkiye Devleti Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur. Meclis, Hükümetin inkısam ettiği şubata idareyi İcra Vekilleri (Bakanlar Kurulu) vasıtasıyla idare eder.

10. Madde şöyleydi: Türkiye coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebet noktai nazaran vilâyetlere; vilâyetler kazalara münkasem olup kazalar da nahiyelerden tereküp eder.

Bu madde şöyle değiştirildi:

Türkiye Reaicumhuru, Türkiye Büyük Millet Meclisi Heyeti Umumiyesi tarafından ve kendi âzası meyanından bir intihap(seçim) devresi için intihap olunur.(seçilir) Vazifei Riyaset (Reislik vazifesi) yeni Reaicumhurun intihabına kadar devam eder. Tekrar intihap olunmak caizdir.(Bir kez daha seçilmek ükündür)

11. Madde şöyleydi: Vilâyet, mahallî umurda mânevi şahsiyeti ve muhtariyeti haizdir. Harici ve dahili siyaset, şer'i, adlî ve askerî umur, beynelmilel iktisadî münasebat ve hükümetin umumi tekâlîfi ve menafii birden ziyade vilâyata şâmil hususat müstesna olmak üzere Büyük Millet Meclisince vazedilecek kavanin mucibince Evkaf, Medaris, Maarif, Sıhhiye, İktisat, Ziraat, Nafa ve Muaveneti İçtimaiye işlerinin tanzim ve idaresi vilâyet şûralarının salâhiyeti dâhilindedir.

Bu madde şöyle değiştirildi:

Türkiye Reaicumhuru Devletin Reisidir. Bu sıfatla lüzum gördükçe Meclise ve Heyeti Vekileye riyaset eder.

12. Madde şöyleydi: Vilâyet şûraları vilâyetler halkınca müntahap âzadan mürekkeptir. Vilâyet şûralarının içtima devresi iki senedir. İçtima müddeti senede iki aydır.

Bu madde şöyle değiştirildi:

Başvekil Reaicumhur tarafından ve Meclis âzası meyanından intihap olunur. Diğer vekiller Başvekil tarafından gene Meclis âzası arasından intihap olunduktan sonra heyeti umumiyesi Reaicumhur

tarafından Meclisin tasvibine arz olunur. Meclis hali içtimada değil ise keyfiyeti tasvip Meclisin içtimasına talik olunur.

Vekhasılık kelam hepi topu zaten 23 maddeden ibaret olan 1923 Anayasasının altı maddesi değiştirilmek suretiyle 29 Ekim 1923'de Cumhuriyet ilan edilmiş oldu

Bu olayı belki herkes bu kadar ayrıntılı bir şekilde bilmesede de 29 Ekim 1923'de Cumhuriyetin ilan edildiğini bilmeyen yoktur sanırım bu ülkede.

Ancak ben sizlere 29 Ekim 1923'ü yani herkesin bildiği 29 Ekim'i anlatmayacağım. Neredeyse hiç kimsenin bilmediği başka bir 29 Ekim'i anlatacağım.

29 Ekim 1914'ü anlatmaya çalışacağım elimden geldiğince Yani Cumhuriyetin ilanından tam olarak dokuz yıl önceyi...

Anlaşılağı üzere devam edecek.